
METTERNICHOVÉ A JEJICH RODINNÝ ARCHIV

Jaroslav Honc

Rodinný archiv Metternichů je souborem 20 osobních archivů jednotlivých majitelů i poručenských držitelů metternišských velkostatků s písemnostmi z let 1424–1928 a 22 větších a řady menších rodinných archivů, osobních archivů, částí úředních registratur a prioračních celků k trhovým smlouvám i jednotlivin s písemnostmi z let 1209–1890 získaných do rodinného archivu Metternichů v letech 1527–1890 dědictvím, sňatky, koupěmi a sběratelskou činností a metternišskými archiváři v Koblenci, Ochsenhausenu a ve Vídni v letech 1773–1878 proti provenienčním zásadám, nepřesně, nesoustavně a neúplně zmanipulovaný. V současné době je uložen ve Státním ústředním archivu v Praze jako depozitum Státního oblastního archivu v Plzni; do státní archivní péče byl získán podle dekretu presidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci majetku a v současné době se zpřístupňuje tak, aby důstojně reprezentoval úroveň česko-slovenské archivní vědy.

Fond nese jméno po rodu porýnských rytířů Metternichů s erbem tří černých mušlí na stříbrném štítě, poprvé připomenutém až r. 1400, čítajícím ve svém rodokmenu celkem 139 dospělých mužských členů a žijících v současné době na porýnském zámku Johannisbergu. Rod dosáhl svého biologického vrcholu okolo r. 1640, kdy současně existovalo 11 samostatných rodových linií Metternichů, které se proto vzájemně odlišovaly připojením jména svého sídla, ale které od 17. století postupně vymíraly: Metternich-Niederbergové, Metternich-Schweppensburgové a Metternich-Zievelové právě okolo roku 1650, Metternich-Heddesdorfové 1661, Metternich-Rodesdorfové 1678, Metternich-Bourscheidové 1690, Metternich-Beilsteinové 1695, Metternich-Heistertové 1706, Metternich-Chursdorfové 1731 a Metternich-Müllenarkové 1754. Přežívající v pořadí devátá linie Metternich-Winneburgů proslavila celý rod, získala v 17. století v Porýní, ve Francii a v Čechách řadu velkostatků, po nejvýznamnějším sídle rozšířila své jméno, získala r. 1679 hraběcí titul, překonala r. 1738 finanční krizi, radikálně zchudla po Velké francouzské revoluci ztrátou statků na levém břehu Rýna, emigrovala do Rakouska, v habsburských službách r. 1803 získala knížecí titul, zlepšila svou finanční situaci koupí a darováním nových velkostatků v Porýní, v Čechách, na Moravě a v Uhersku a nakonec znovu zchudla.

Do deváté linie, nazývané před získáním hradu Winneburgu linií Vettelhovenskou a založené roku 1527 Janem Metternichem (od bratrů Dětricha a Viléma), náleží včetně žijícího knížete Pavla Metternicha v 12 generacích celkem

45 dospělých mužských členů. I když však představuje biologicky menší část rodu, její členové od 16. století zajišťovali trvale svým písemností dobrou archivní péči a svým členům i archivu dobrou ekonomickou základnu, takže mohli převzít i písemnosti tří generací svých přímých předků z let 1424–1541 a v průběhu dalších staletí i několik desítek archivních fondů a prioračních celků i úředních registratur. Rekonstruovaný sled majitelů rodinného archivu Metternichů této linie představuje současně i původní genetické členění fondu bez postupně získávaných přírůstků a obsahuje proto kromě 15 majitelů feudálního velkostatkového komplexu Metternichů i 5 jejich poručenských správců, vybraných z řad vdov či bratrů.

Struktura rodu a archivu Metternichů 1424–1928

pořadí generace	číslo a jméno původce osobního archivu	časové rozmezí písemností
I.	1) Jan	1424 – 1449
II.	2) Karel	1456 – 1496
III.	3) Edmund	1495 – 1541
IV.	4) Jan	1526 – 1562
	5) vdova Kateřina Leyenová	1562 – 1579
V.	6) Jan Dětrich	1579 – 1602
	7) vdova Anna Dehrnová	1602 – 1615
	8) bratr Lotar, arcibiskup	1588 – 1623
VI.	9) Vilém	1610 – 1652
	10) starší syn Karel Jindřich, arcibiskup	1630 – 1679
VII.	11) Filip Emerich	1652 – 1698
VIII.	12) František Ferdinand	1680 – 1719
IX.	13) Filip Adolf	1711 – 1738
X.	14) Jan Hugo	1740 – 1750
	15) bratr František Ludvík, kanovník	1755 – 1778
XI.	16) František Jiří	1768 – 1818
XII.	17) Klement	1787 – 1859
XIII.	18) Richard	1856 – 1895
	19) bratr Pavel	1868 – 1906
XIV.	20) Klement	1882 – 1928
XV.	Pavel	nezastoupen

První období dějin rodu Metternichů 1424–1579 začíná rytířem Janem Metternichem (* asi 1400, † 1440). Ani dvěma sňatky nerozšířil malý otcovský statek Zievel, získaný již jeho dědem Karlem, prvním známým členem rodu: původní sídlo rodiny, malá ves Metternich, totiž zatím přešlo sňatkem do rodiny Wolff-Metternichů. Jeho mladší syn Karel (* asi 1435, † 1496) zdědil po otci Zievel, zdědil po Kruyithausenech z Frietzdorf dvůr Haen a další nevelké celky z rodiny své manželky Bely Beisselové z Gymnich, ale ani on nijak nevynikl z řadové drobné šlechty na pomezí Německa, Francie a Holandska. Z jeho dvou synů mladší Edmund (* asi 1480, † 1541) převzal k otcovskému dvoru Haen polovinu většího sídla a statku Vettelhoven od rodiny své manželky Amálie Kolvové z Vettelhoven a navíc zdědil rumschuttelovský statek Kempenich. Postupně pak koupil další menší statky Gillersheim, Sinzig a Ahrweiler, ale celý vytvořený statkový komplex se rozpadl rozdělením mezi jeho syny a jejich dědické podíly byly navíc zatíženy povinností vybavit věnem své sestry. Nejstarší Edmundův syn Jan (* 1505, † 1562) se proto nespolehal na nevelké otcovské dědictví Kempenich a oženil se v roce 1529 s bezdětnou vdovou po bohatém Engelbrechtovi Westpenningenu z Schiede a udržel po její smrti majetek v Broel a koupí získal 1543–1544 od Kunona Virneburga, na jehož hradu Staffenburgu byl úředníkem, dvory Roth a Dernau. Po krátkém Janově druhém manželství s Kateřinou Deinsbergovou znovu ovdověl a dovršil svůj společenský a ekonomický vzestup třetím sňatkem s vdovou Kateřinou Quadtovou z Landskron, dcerou předního kolínského arcibiskupského úředníka Bartoloměje Leyena. Kateřina Leyenová (* 1520, † 1579) založila slávu a význam vettelhovenských Metternichů, protože pro své oba syny z manželství s Janem Metternichem vytěžila maximum možností, které jí poskytl její bratr trevírský arcibiskup Jan z Leyen a syn trevírský biskup-suffragán Vilém Quadt z Landskron. Již r. 1562 se slušně vyrovnala se synem svého zemřelého manžela z prvního manželství a odevzdala mu statek Vettelhoven; během své poručnické správy konsolidovala metternišský majetek pro nejmladšího syna Jana Dětricha.

Tak díky Kateřině Leyenové začíná nástupem jejího syna Jana Dětricha (* 1555, † 1602) období společenského i ekonomického vzestupu Metternichů. Své postavení upevnil 1579 sňatkem s neteří mohučského kanovníka Jindřicha Nasavského, Annou Dehrnovou, rozšířil své statky v Sinzigu a zbohatl dědictvím po příbuzných z řad vysokých porýnských církevních hodnostářů (1589 Bartoloměj z Leyen, 1600 Jindřich Nassavský a 1603 Vilém Quadt z Landskron). Vdova Anna Dehrnová (* asi 1565, † 1625) spravovala jmění svých sedmi dětí, které při smrti manželově byly ve věku 2 až 17 let, dokončila složitá dědická řízení po svém manželovi a získala koupí statek Gering, ale hlavní úlohu při výchově dětí a budování jejich rodinného jmění mohla přenechat jejich strýci

Lotarovi. Trevířský arcibiskup Lotar Metternich (* 1551, † 1623) splnil vrchovatě naděje své matky Kateřiny Leyenové a starých strýců a bratrů z rodu Quadtů, odkud si ostatně i přinesl své jméno (Luttar, Lotar), běžné v landskronské linii od 1415. Od roku 1599 disponoval rozsáhlými statky a lény trevířského arcibiskupství a na dvacet let jako kurfiřt ovlivňoval celé Porýní. Proto snadno zajistil třem ze svých pěti nepotů bohaté kanovnické prebendy v Trevíru a v Mohuči a zbylým dvěma v letech 1600–1615 přiděloval uvolněná trevířská léna Sporkeburg, Sevenich a další. Navíc investoval svůj vliv i finanční prostředky do nákupu dalších statků pro bratrovu rodinu (Naunhein, Konu, Mensberg) i do získání statků příbuzných a sešvagřených rodin Jindřicha Plettenberga (Reinhardstein-Pousseur) a Filipa Nasavského (Dietz, směněný 1615 za statky Zolvern, Berus a Diffterdingen od kníže Jiřího Nasavského-Dillenberga). Z jeho diplomatických a finančních možností žil rod Metternichů až do Francouzské revoluce. Všech jeho pět nepotů za jeho života i po r. 1623 jej následovalo ve striktní orientaci na vídeňské Habsburky a na španělskou taktiku v církevní politice, navíc v období evropské třicetileté války dokázali své schopnosti i jako plukovníci a generálové v císařské armádě a ještě za strýcova života uplatnili a zpeněžili se svými švagry Husmany a Kratzy své zásluhy o Habsburky tím, že levně získali bohaté velkostatky se strategicky významnými hrady Kynžvart a Kynšperk i dalšími. Vilém Metternich (* 1591, † 1652) byl starším ze dvou synů Jana Dětricha, kteří jediní nevstoupili do kněžského stavu. Účastnil se bezostyšně boje o trevířské arcibiskupství, které se dostalo po strýci protimeternišskému kandidátovi Soetternovi, ukončeného r. 1636 zajištěním arcibiskupa a praktickou okupací trevířských statků, ačkoliv právě v té době bylo vyřizování účtů uvnitř katolického tábora otevřenou válkou a konfrontací prošpanělské a profrancouzské taktiky vrcholně zhoubné. Po bratrském rozdělení metternišských statků dostal polovinu lucemburských lén, polovinu porýnských a českých statků a polovinu statků trevířských leníků hrabat Winneburgů, které byly jednou z příčin války o Trevír a jejichž udělení Metternichům ještě před vyměněním Winneburgů r. 1636 bylo doslova vyváženo. Stal se tak jedním z nejbohatších šlechticů Německa a pojistil si sňatkem se svou sestřenicí Magdalénou Uršulou Hattsteinovou v roce 1610 rozhodný podíl na dědictví vymřelé linie rytířů Nassavských. Tento i druhý Vilémův sňatek, diplomatická díla jeho strýce arcibiskupa, byly součástí cílevědomého posilování pozic Metternichů v Porýní. Vilémova druhá manželka Anna Eleonora Brömserová z Rüdesheimu měla být universální dědičkou po bratru Jindřichovi Brömserovi i dědičkou Eberharda z Cronbergu, i když realizace dědických nároků a převzetí statků Rüdesheim, Obermerlau a Friedberg připadlo až do pozdějších let. Rubem Vilémových majetkových úspěchů byla tragická úmrtí jeho dvou starších synů, naděje jejich babičky Gutty Hattsteinové, rozené Nasavské, i třetího syna, takže

starší ze zbylých synů Karel Jindřich (* 1622, † 1679) po otcově smrti do zletilosti dědice spravoval vedle své kanovnické funkce všechny statky. Karel Jindřich Metternich, zvolený v posledním roce za mohučského arcibiskupa, neuhájil integritu statků před částečně oprávněným požadavkům strýce Lotara metternišské sekundogenitury beilsteinské, který se cítil poškozen r. 1641 při dělení statků mezi obě linie a vystihl příležitost po smrti Viléma r. 1652 k revizi dělení. Tím, že se vzdal svých nároků na část metternišského jmění, vyrovnal tuto nevelkou korekturu Metternichů-Beilsteinů.

Nástupem Filipa Emericha Metternicha (* 1630, † 1698) končí sedmdesátileté období prudkého rozmachu moci a bohatství Metternichů, i když právě na začátku tohoto období byly vytvořeny předpoklady pro pokračování vzestupného trendu: Filip Emerich zdvojnásobil svůj majetek o statky sekundogenitury, která vymřela r. 1695, a spolu s touto linií získal hraběcí titul s padesátiletým zpožděním jako uznání zásluh jeho otce Viléma Metternicha i jeho čtyř bratrů a arcibiskupa Lotara o říšskou politiku Habsburků od roku 1611 a o vítězné zakončení třicetileté války roku 1648. Tyto zisky byly totiž anulovány expanzí francouzského krále Ludvíka XIV. a dvojí francouzskou okupací Porýní 1670 a 1685, která sice z Francie učinila prvořadou evropskou velmoc, ale která pro Metternichy znamenala totální ekonomickou degradaci a vynutila si jejich útěk od Rýna na české hrady Kynšperk a Kynžvart a bezmála čechizaci Metternichů. Metternichové ani po míru ryswickém r. 1697 nespěchali s návratem na statky v Porýní a do Koblenze, protože si v Čechách vybudovali pohodlné barokní zámky i hrobky, přijali dobře placená místa v císařské armádě a výnosné úřady chebského purkrabí a velitele pevnosti Velký Hlohov a navázali řadu aliančních svazků se západočeskou šlechtou – sňatky dvou vnuček Filipa Emericha, zakoupením vnuka ve Smilkově a především sňatkem Filipa Emericha r. 1690 s vdovou po jejich sousedu Kašparovi Zdeňkovi Kaplíři († 1686). Ekonomická a mocenská deprese Metternichů přešla i do následující generace. Filipův syn František Ferdinand (* 1653, † 1719) nevytěžil nic z přízně habsburských panovníků (císař Ferdinand III. byl jeho kmotrem) ani ze skutečnosti, že získal pro své statky statut fideikomisu a nemusel svému bratrovi vydat žádný z otcovských velkostatků. Komplex metternišských statků byl v té době již zmenšen o lucemburská léna Zolvern, Berus a Diffterdingen a zůstal omezen na statky při Rýnu a při Mosele a v západních Čechách. Daleko zhoubnější pro postavení Metternichů bylo jejich vzájemné odcizení v důsledku enormních sobeckých nároků bratrů a vdov na apanáže a dcer na vyvěnění, které z fideikomisních statků byl povinen uhradit František Ferdinand.

Tyto finanční závazky a jen pozvolné zotavování německých statků z následků francouzské okupace i sňatek Františka Ferdinanda s evangeličkou Eleonorou Julianou Leiningen-Westerburgovou roku 1683 vedly k úplnému

ekonomickému a politickému debaklu rodiny. Úpadek vyvrcholil v době Filipa Adolfa (* 1686, † 1739), který již trvale sídlil opět v Koblenci, ale který již musel na krytí požadavků svých příbuzných i bratra Emericha Karla v Čechách získávat peníze půjčkami a odprodejem českého velkostatku Kynšperku v roce 1726. Říšský komorní soud na jeho majetek v Porýní uvalil nucenou správu a pověřil kolektiv rytířského stavu Dolnorýnska výkonem administrace metterniškých statků a sanací dluhů Filipa Adolfa. Rozpad rodiny Metternichů v období finanční krize se nezastavil ani odstraněním vnucené správy r. 1738, protože Filipův syn a nástupce Jan Hugo (* 1710, † 1750) otálel se sňatkem do roku 1745, zemřel v mladém věku a po smrti obou mladších synů v letech 1752 a 1753 zanechal rod a majetek Metternichů v kritické situaci: zůstal jen sedmiletý syn František Jiří a 34letý bratr, mohučský kanovník František Ludvík (* 1719, † 1778). Kanovník Metternich sám jako poručník pečoval o synovce a jeho majetek a zasloužil se o zachování trosek majetkové základny, která zatím ekonomickým vývojem a špatnou správou ztrácela na ceně. Mladý synovec a dědic František Jiří Metternich (* 1746, † 1818) pro odvrácení hrozícího konce neučinil nic. Tím, že mu odpadly starosti o odbytné a věna sourozenců, mohl uzavřít sňatek s nevěstou z baronské rodiny Kagenecků ve Freiburgu/Breisgau, který nebyl finančním přínosem. Našel z neutěšené finanční situace rodiny r. 1774 východisko vstupem do diplomatické služby habsburského státu a přijetím do funkce ředitele katolické části hraběcího stavu Dolnorýnska, ale v obou případech skončil neúspěšně. Zastupoval zájmy habsburské monarchie jako vyslanec na kurfiřtských dvorech v Trevíru, Mohuči a Kolíně a po osvědčení byl r. 1791 jmenován vyslancem v Bruselu, kde měl spolu s holandským místodržitelem ubránit Holandsko Habsburkům před myšlenkami a postupem Francouzské revoluce. Toto poslání Františka Jiřího Metternicha skončilo naprostým neúspěchem, Holandsko bylo navždy ztraceno, a tak otevřena cesta vojskům francouzské republiky do Německa. František Jiří naráz ztratil své vyslanecké místo, funkci ředitele vestfálského kolegia, ve kterém se stejným neúspěchem marně čelil akcím evangelického kolegy hr. Neuwieda. Třetí daleko nejúčinnější ranou a největší daní Metternichů dějinám byla ztráta po století budovaného komplexu statků na levém břehu Rýna, které bylo včleněny do francouzské republiky formou postátnění u lenních statků jednotlivých arcibiskupství, nebo prostým výkupem u alodních statků a přenesením povinnosti náhrady na německé císařství. Ze všech stejně postižených majitelů statků v Porýní, odkud se odstěhovali do rakouských a českých zemí Šternberkové-Manderscheidové, Nostitzové-Rieneckové, Boos-Waldeckové, Ligneové i jiní, osvědčil největší věrnost oddanost Habsburkům František Jiří a jeho dospívající syn Klement. František Jiří se pozdější anexí Porýní k Prusku stal jako koblencký rodák i se svým synem občanem pruského státu, zůstal i nadále v diplomatickém stavu

a ve Vídni se zapojil jako plnomocný ministr do práce státní rady. Zbytek života však prožil v nejvážnějších finančních starostech, protože vlastní dluhy i otcovy dluhy a penzijní závazky převedl gentlemansky ze zabraných porýnských statků na opatství v Ochsenhausenu, které bylo císařem postátněno a darováno Františkovi Jiřímu jako náhrada za statky ponechané Francii. Povýšení do knížecího stavu bylo za současného stavu spíše výsměchem, protože nový kníže svůj ochsenhausenský statek předlužil, dosáhl povolení zadlužit i fideikomisní český velkostatek Kynžvart a doslova by svou dceru a oba syny svou finančnickou a organizační neschopností ožebračil. Tvrdý zákrok jeho syna Klementa a vnucené majetkové arrangement pro Františka Jiřího znamenalo, že metternišké statky musel v 1805 postoupit svým dětem a dožít jako bezzemek.

Klement, starší syn ministra Františka Jiřího Metternicha (* 1773, † 1859), který dostal jméno po svém kmotru, diplomatu a mohučském arcibiskupu Klementovi Václavovi Saském, vyvodil z neutěšených poměrů svého otce již roku 1795 důsledky, tj. bohatý sňatek a výnosnou diplomatickou kariéru. Obojí mu zaručovala Eleonora Kounicová, jediná vnučka významného habsburského státníka a kancléře knížete Václava Kounice († 1794), dědička kounicovského paláce ve Vídni a moravských velkostatků Kojetína, Vicoměřic a Velkého Meziříčí a sestřenice posledního slavkovského Kounice. Sňatek byl nesporným společenským úspěchem mladého vzdělaného hraběte bez vlastního majetku, ale brzo se projevily i stíny tohoto spojení. Sanace předluženého paláce a ostatního vídeňského majetku nevěsty i náklady na život v hlavním městě převyšovaly možnosti novomanželů a opatrná Eleonora Kounicová nehodlala svého manžela učinit spolumajitelem svých statků, protože při finanční krizi by je pro děti neuchránila. Klement se proto stal habsburským vyslancem v Drážďanech a v Berlíně. Tu se ukázaly jeho diplomatické schopnosti, po generace děděné znásobené jasným vědomím bezvýhodnosti a upřímnou oddaností myšlence habsburské monarchie, které jej kvalifikovaly jako jediného z tehdejších střeoevropských diplomatů k dialogu s francouzským císařem Napoleonem, když se stal 1806 pařížským vyslancem a 1809 ministrem zahraničí a nakonec 1824 státním kancléřem. Klement Metternich využil svých zásluh o habsburský stát a úspěchu na poválečném kongresu ve Vídni r. 1815 a podržel si rozsáhlé pravomoci u obou císařů. Byl štědře odměněn od císaře titulem knížecím a darem velkostatků Johannisberg na Rýně a Daruvar v Chorvatsku, od neapolského krále rentou z vévodství Portelly a zabezpečeno mu komfortní ubytování ve státním kancléřství, takže jen za 20 let po finančním krachu svého otce postavil rodinu na zcela nový základ. Splatil dluhy na velkostatku Kynžvart a nabídl státní pokladně za postátněný rozsáhlý církevní velkostatek Plasy u Plzně bezkonkurenční částku, získanou od bankéřů Rotschildů za tvrdých podmínek, takže jeho získáním dovršil své zařazení mezi zámožnou přední rakouskou šlechtu. Díky

své vitalitě překonal životní krizi kolem roku 1825 (smrt dvou manželek, syna a dvou dcer), uzavřel ve svých 55 letech nové manželství s hraběnkou Zichy-Ferrarisovou a zůstal v aktivní službě až do revoluce r. 1848, kdy jako zosobnění všeho špatného tehdejší monarchie byl právem odstraněn a donucen k emigraci do Anglie a Belgie. Kancléřův nejstarší syn Richard (* 1829, † 1895) se stal neúspěšným otcovým epigonem v diplomatické kariéře, v ekonomické cílevědomosti i v soukromém životě. Zřízení francouzské republiky r. 1870 zničilo jeho kariéru vyslance v Paříži stejně jako kdysi Francouzská revoluce jeho dědovi. Přes své dobré styky s francouzským a rakouským panovníkem se r. 1864 nedočkal povolání do vlády jako zahraniční ministr a zkazil si poslední naděje na politickou práci tím, že nešťastně argumentoval zásluhami svého otce a tajnostmi skrytými v jeho archivu. Stáhl se nakonec z Vídně na své zámky Kynžvart a Johannisberg, kde se věnoval kulturním zájmům, a společenským stykům, historicko-archivním pracím a plánům na obnovu slávy a moci Metternichů. Jejich uskutečnění však bylo vážně ohroženo změnami politicko-ekonomickými podmínky a skutečností, že sám měl jen tři dcery a že žádný z obou bratrů neměl k tomu ani schopnosti, ani porozumění. Richardův mladší bratr Pavel (* 1834, † 1906) se nikdy nezabýval naděje na možnou obnovu tradic Metternichů, za bratrova života neměl naděje na podíl z metternišského majetku, oženil se s vlastní sestřenicí Melanií Zichy-Ferrarisovou a nedosáhl úspěchu ani ve svém vojenském povolání. Přesto byl ještě vynikajícím členem rodu ve srovnání s nejmladším bratrem Lotarem († 1904), posledním synem kancléřovým, jehož první sňatek byl morganatický a druhý bezdětný. Krize metternišského rodu vyvrcholila okolo r. 1900, když Pavlův nástupce a jediný syn Klement (* 1869, † 1930) zůstal do 1905 neženatý a až do 1917 bezdětný a kdy se již musela řešit otázka čekatelství na metternišský fideikomis, ohrožený vymřením rodu po meči. Quietistický postoj otce Klementa se přenesl na jediného syna Pavla Alfonse (* 1917), který se definitivně stáhl s otcem a pak 1941 s manželkou Taťanou kněžnou Vasilčikovou na rýnský zámek Johannisberg. Tuto situaci správně předpokládala již roku 1897 Richardova vdova, dosáhla pro sebe a pro neprovdanou dceru Klementinu změnu jména na Metternich-Sándorová a Klementina Metternich-Sándorová (* 1870) pak roku 1926 adoptovala svého prasnynovce Viktora rozeného kn. Korvej-Ratiborského (* 1920) jako syna a ten jako Viktor Metternich-Sándor má zajistit historickou a dědickou kontinuitu s vymírajícím rodem Metternichů-Winneburgů.

Rodinný archiv dvaceti Metternichů vznikl organicky archivací těch jejich listin a aktů, které si sami vyhodnotili jako dokumentárně a historicky cenné a kterým stačili poskytnout příslušnou archivní péči a ke kterým přičleňovali podle příležitostí další obdobné celky, buď pro jejich podobnou dokumentární a právní průkaznost, či již jen vědomě pro jejich historickou a sběratelskou cenu

pro rodinný a rodový archiv. Od nejstarších dob si i Metternichové označovali své listiny na rubu stručnými registry. Aby pečeti a text netrpěly při hledání a zbytečném rozkládání (např. Myn Dederychs Heylliche Breyff na listině z r. 1496, inv. č. 1816 nebo Bruderliche Vergleichung na listině z r. 1542 na listině inv. č. 2205, či obšírnější Belangend de Verwilligung des Doymdechent zo Sollen als Leynherrm des Hoeff zom Haen na listině z r. 1542 inv. č. 1837). První Metternichové tak poskytli doklady o své archivní péči i o své jazykové příslušnosti. Malý rozsah majetku prvních Metternichů, a tím daný malý rozsah jejich archivů a depotů pergamenů i papírových listin a aktů v 15. a 16. století je přesto překvapivě větší než obdobné archivy českých a moravských rytířů a zemanů téže doby: rozhodným momentem pro větší a ranější rozvoj osobních a rodinných šlechtických archivů v Německu byla nesporně neexistence desk zemských či desk dvorských českého a moravského typu a nutnost postarat se o právní zajištění majetků průkaznými dokumenty, ve vlastním zájmu uchovávanými. Tvorba archivních depotů jednotlivými příjemci a jednoduchá manipulace listin a aktů chronologicky byla vyhovující dokud rozsah těchto osobních archivů nepřesáhl číslo sto. Osvědčený způsob nebyl opuštěn Metternichy ani po r. 1602, kdy ke správě jejich majetku a listinné a aktové dokumentace dal k dispozici strýc a poručník nezletilým majitelů svou kurfiřtskou kancelář: tato skutečnost se projevila spíše v uchovávání konceptů právních pořízeních, ve zlepšené stylizaci dokumentů a ve zvětšení počtu právních zlistňovaných pořízeních. Do období arcibiskupa Lotara 1599–1623 však připadá závažná novinka v manipulaci písemností související s kvantitativním i kvalitativním nárůstem archivovaných písemností. Stále častěji byl totiž chronologický sled písemností rozrušován, když pro potřebu složitějších a delších soudních i správních jednávání dědických pozůstalostí, finančních prostředků a převodů nemovitostí, zatížených hypotékami či rentami, musely být vyhledávány a předkládány předchozí starší dokumenty. Staly se pak třeba jen dočasnými přílohami soudních a právních spisů, bývaly opatřeny jejich signaturami, a i když se vracely v pořádku zpět do archivů svých příjemců, nebyly již zařazovány na místo a byl respektován jejich priorační nexus. Osobní archivy znaly podobné priorační celky dokumentů již dříve a často, protože s kupovanou nemovitostí přejímal opatrný nabyvatel a majitel osobního archivu vždy ty písemnosti, které předešlému majiteli dokazovaly právní titul k zcizované nemovitosti a které pro něho již po ukončení smluvního a faktického předání nemovitosti či práva ztratily význam. Tato praxe byla obvyklá ještě v 18. století, a když František Jiří Metternich koupil r. 1777 lenní statky Ripsdorf, Hayern a další, převzal několik desítek lenních listin od r. 1512, dokumentující celou řadu převodů těchto lenních statků a včlenil je do svého osobního archivu. Kombinace chronologických řad a prioračních celků v rámci jednotlivých geneticky vrstvených osobních archi-

vů se stala kořenem všech pozdějších svévolných zásahů, které měly tuto symbiózu dvou ukládacích systémů sjednotit. V metternišském archivu byl tento proces zpřesňování ukládacích systémů v rámci osobních archivů urychlen tím, že jednotný archivní depot byl při rozdělení majetku mezi primogenituru Viléma Metternicha a sekundogenituru Lotara Metternicha r. 1641 rozdělen tak, aby oba bratři dostali i starší listiny o nabytí alodních statků: statky lenní i v době trvání dvou linií do r. 1695 byly investovány jak v minulosti vcelku nejstaršímu z rodu a lenní podklady proto do osobních archivů obou linií nebyly delimitovány. Protože archivní péče Metternichů v 17. a dlouho v 18. století spočívala pouze v ochraně archiválií před ztrátou a zničením a v občasném vyhledání prior či založení přírůstků, bylo pro Viléma Metternicha i jeho nedílné bratry zcela neřešitelným problémem získání obrovského archivu hrabat Winneburgů v letech 1634–1636 spolu s jejich rozsáhlými statky. Archiv rozsahem převyšoval několiknásobně depot osobních metternišských archivů a obsahoval písemnosti Metternichům, prostým držitelům malých rytířských statků a lén, zcela neznámé: písemnosti z výkonu soudnictví, z účasti na říšských sněmech a z udělování vlastních lén. Přitom Metternichové záhy museli do získaného archivního depotu Winneburgů a Braunshornů proniknout, protože na požadavky splácení finančních winneburských závazků, na hraniční spory a na lenní agendu museli vyhledávat priora a informace. Zásadně však byl winneburský rodinný archiv jako samostatný celek bez jakýchkoliv pokusů o uspořádání či prostý soupis archiválií. Podobně jako předtím i později získané velké rodinné archivy Brömserů a Nasavských. Metternišské archivní depoty nebyly postiženy francouzskou okupací, ale snaha postihnout případné ztráty a zajistit integritu rodinného archivu a zájmy fideikomisních čekatelů vedly k inventuře archivu roku 1715, která podchytila nejméně 2727 listin, řazených nedůsledně jak podle míst, tak podle osob. Po rušivých zásazích do původního uložení a do integrity příjemeckých osobních archivů pro potřeby velkých právních sporů, kterými Metternichové dokazovali svá výlučná práva na statky Brömserů a Nassavských v letech 1664–1669 se ukázal zájem genealogický a historický stejně nebezpečným pro rozptýlení chronologických řad i prioračních celků. Finanční úpadek Metternichů a jejich majetkové ztráty v období 1683–1738 neohrožily metternišské archivní depoty v prostorném sídle v Koblenci, ve kterém však přibývalo písemností dosud neznámých, evidujících ne již práva, ale finanční závazky a dluhy Metternichů.

František Jiří Metternich krátce po svém zplnoletnění a převzetí statků r. 1768 potřeboval spolehlivě a brzo získat přehled o svých finančních a lenních závazcích i o právním titulu a rozsahu lenních i alodních statků, ať byly v jeho držení či odcizeny. Jeho vlastní znalosti, sirotka od 4 let, a znalosti statkové administrace, či sekretariátu, zanedbané v období poručenské správy, byly zcela nedo-

stačující a jedinou nadějí na získání potřebných informací byl proto rozsáhlý soubor osobních archivů jeho předků a předchůdců. Protože tehdejší ředitel jeho koblencké kanceláře Ludvík Gaisser měl potřebné jazykové a paleografické znalosti, dostal za úkol vytrždit z masy písemností koblenckého palácového archivního depotu Metternichů především listiny dokazující právní nároky na koupené alodní statky nebo na investitury lenních statků, ať v majetku Františka Jiřího Metternicha byly, či ať byly anexí lucemburských lén či prodejem ztraceny. V letech 1780–91 zvládl L. Gaisser nejen tento úkol vytržďení, uložení a katalogizace více než 1800 listin z let 1209–1770, ale prokázal vedle profesionální zručnosti, dokumentované obsáhlými a výstižnými registry, nalepenými na každé obálce s uloženými jednotlivými listinami, i smysl provenienční: vy cítil, že nelze směšovat listiny Metternichů s listinami Brömserů, Winnenburgů a Braunshornů a manipuloval je každé zvlášť. Po vytržďení základních majetkových listin z koblenckého archivního depotu, které představuje první archivářský odborný zásah do netknutých osobních archivů, stačil L. Gaisser ještě zpracovat všechny zbylé listiny a akta osobních metternišských i inkorporovaných archivů, jak je zastihl v koblenckém archivním depotu. Ty však již nečlenil do skupin podle rodů příjemců, ale do věcných skupin podle typů (svatební smlouvy, závěti) nebo podle míst a majetkových celků (Sporkenburg, louka Bischofsau, dvůr Disterhaid). Svou archivní manipulaci petrifikoval pořízením archivních krabic na skupinu základních majetkových listin a na zbylé listiny a akta, které opatřil štítky a názvy věcných skupin či míst či rodů a s pořadovým číslem krabice v rámci každé skupiny. Takto uspořádaný archiv, čítající přes 300 krabic, přečkal stěhování z Koblence před postupující armádou francouzské republiky. Koblencká správa v říjnu 1794 rozhodla o evakuaci majetku v pořadí, které je svědectvím o účtě k rodinnému archivu Metternichů: cenný nábytek z kobleneckého paláce, zásoby starého rýnského vína, archiv a pak teprve další movitý metternišský majetek, pokud čas a postup vojsk dovolí. Mobiliář, víno a archiv byl šťastně zachráněn a umístěn provizorně v Bamberku, kam se uchýlila i metternišská kancelář, než získala r. 1798 prostory v opatství Ochsenhausen. Správy archivu po L. Gaisserovi, který v roce 1793 zemřel, se v Ochsenhausenu ujal František Xaver Streitenberger jako první a poslední metternišský archivář z povolání s titulem „archivní rada“. Nároky na dokumentaci práv a závazků totiž ani po ztrátě 9/10 rýnských metternišských statků neklesly a Streitenberger za léta svého působení 1798–1811 byl plně zaměstnán plněním požadavků metternišského kancléře na rešerše dobrá zdání k právní a finanční agendě v Ochsenhausenu. Při likvidaci Ochsenhausenské kanceláře a samostatného Ochsenhausenu neměl ani zkrachovaný František Jiří Metternich, ani jeho mladý syn Klement zaměstnání ani pro úředníky ochsenhausenské kanceláře, a tím méně pro ochsenhausenského archiváře. Ministr Klement

Metternich prokázal v letech 1811–15 smysl pro archivní hodnoty a historickou zodpovědnost, když nedopustil zničení svého archivu, i když jeho *raison d'être*, poskytovat argumenty a zbraně pro boj o porýnské, nyní definitivně ztracené statky, zcela pominul a když jej musel umístit i s archivem svého otce ve stísněných vídeňských prostorách, když tlak věřitelů a württemberského krále si vynutil odprodej Ochsenhausenu. Ve Vídni byl některým metternišským sekretářem obnoven znova řád a manipulace L. Gaissera z Koblence a po čase byl daleko prostším způsobem do pěti skupin nakrabicován osobní archiv zatím zemřelého Františka Jiřího Metternicha, úřední spisy direktoria vestfálských hrabat, odvezené posledním ředitelem před francouzskými vojsky nejprve do Ochsenhausenu a pak do Vídně, a osobní archiv Leopoldiny Kounicové, matky paní kancléřové. Prostorová tíseň metternišského paláce na Rennweg i říšského kancléřství vytlačila z Vídně postupně některé části koblenckého archivu i archivu Františka Jiřího Metternicha, pro který bylo dostatek místa v poloprázdném klášteře v Plasech, zakoupeném kancléřem od státu. Ve Vídni i tak zbyla část kobleneckého archivu a především celý osobní archiv Klementa Metternicha i jeho sekretariátu. Jejich nový majitel Richard Metternich po svém odchodu z diplomatických služeb r. 1870 ponechal písemnosti sekretariátu svému osudu a rozhodl se nechat dát uspořádat otcův archiv, ohlašovaný v politických i diplomatických kruzích jako prvořadý tajný archiv, který odhalí zákulisí habsburské politiky let 1799–1859, a který měl získat Richardovi, synovi velkého otce, znovu moc a vliv. Uspořádání kancléřova osobního archivu svěřil Richard Metternich archiváři vídeňského státního archivu dr. Alfonsi Klinkowströmovi, který všechny vídeňské písemnosti i se získanými doplňky a přírůstky zařadil do skupiny politické a diplomatické korespondence kancléře podle korespondentů v pěti tématických podskupinách, do skupiny jeho úředních rukopisů a spisů a do skupiny rodinné korespondence. Uspořádaný kancléřův archiv dostal název *Acta Clementina*, stal se r. 1880 východiskem pro společnou Klinkowströmovu a Richardovu výběrovou osmisvazkovou edici *Aus Metternichs nachgelassenen Papieren* a byl po čase převezen také do plaského kláštera. V Plasech tak zastihl r. 1912 a popsál historik O. Weber jednak základní listiny zkatalogizované a zmanipulované Ludvíkem Gaisserem v Koblenci po r. 1780, osobní archiv kancléřův a osobní archiv Františka Jiřího Metternicha, nazvaný tehdy Weberem podle spisů vestfálského kolegia *Reichsständisches*. Ani druhou část zbylých listin a aktů uspořádanou Gaisserem v Koblenci, ani osobní archiv Richarda Metternicha Weber nepopsal, protože v plaském archivním depotu nebyly. I když Weberův popis metternišského rodinného archivu v Plasech obsahuje jen popis dvou z pěti stejně rozsáhlých a významných celků, zůstal zdrojem informací o plaském archivu do současné doby.

Rodinný archiv Metternichů v Plasech byl zachráněn před odstěhováním na Johannisberg r. 1945 péčí plzeňského archiváře F. Macháčka a přešel do státní archivní péče resortního archivu ministerstva zemědělství. Archivní badatelské využívání písemností rodinného archivu Metternichů musel z Prahy obstarávat tehdejší Ústřední zemědělsko-lesnický archiv. Když badatelská frekvence v něm rostla, zvláště z řad zahraničních historiků a archivářů, a když se i na pražské fakultě a v berlínské Akademii věd vytvářela studijní centra pro politické dějiny Evropy, požadující zvýšené a výhodné studijní možnosti, a především sami archiváři chtěli pracovat na lepších archivních pomůckách k tomuto fondu, ukázalo se nezbytným jeho přestěhování do pražského Ústředního zemědělsko-lesnického archivu. Výsledkem dvoustranných jednání Krajského národního výboru v Plzni i jeho krajského archivu a Ústředního archivu zemědělsko-lesnického byla dohoda z 10. července 1952 o organizaci zemědělsko-lesnického archivů v Plzeňském kraji a o vyčlenění rodinného archivu Metternichů z Plzeňského kraje a o jeho převozu z Plas do Prahy. Oba partneři výslovně uznali, že jde o fond pro dějiny Plzeňského kraje bezcenný, že jeho význam je celostátní a že jeho plné badatelské využití a zpracování je možné jen v Praze. Toto stanovisko krajského národního výboru, potvrzené pak znovu 21. 3. 1953, respektovala i tehdejší Státní archivní komise a ještě v dubnu 1953 byl tak celý rodinný archiv Metternichů přestěhován do archivních depotů v budově ministerstva zemědělství, kde je dodnes. Podmínky pro jeho konečné moderní archivní zpracování podrobným inventářem a katalogem byly vytvořeny roku 1956 ve Státním ústředním archivu, který jej tehdy organizačně převzal, ale až v letech 1959–1969 s delšími přestávkami se uskutečnila inventarizace a katalogizace všech pěti částí rodinného archivu Metternichů prací Antonína Haase (základní majetkové listiny 1209–1799 v letech 1959–1960, osobní archiv Klementa Metternicha v letech 1965–1969 a osobní archiv Richarda Metternicha v roce 1969) a Jaroslava Honce (zbylé listiny a akta v roce 1967 a osobní archiv Františka Jiřího Metternicha v roce 1969).

Po dokončení zbývajících zpřesněných inventářů a katalogů k části II a III v roce 1975 bude fond jednotně zmanipulován a opatřen souhrnným inventářem.

Majitelské listiny rodinného archivu Metternichů z let 1209–1799, tvořící I. část fondu, zkatalogizoval v letech 1780–1791 v Koblenci Ludvík Gaisser ve čtyřech chronologických řadách: 578 listin metternišských, 453 listin winneburských, 83 listin braunhorských, 95 listin brömserovských a 354 listin, které se Gaisserovi nepodařilo provenienčně zařadit. Při katalogizaci A. Haasem byly vmanipulovány do jediné chronologické řady a čítají i s opisy celkem 1685 inventárních čísel.

Struktura I. části RA Metternichů

časové období	počet listin
1290–1300	14
1301–1400	190
1401–1500	390
1501–1526	120
1527–1600	389
1601–1700	557
1701–1799	125

Jádrem majitelských listin jsou lenní listy, kterými lenní vrchnosti (arcibiskupové trevírští, kolínští a mohuční, knížata Nasavská, kurfiřti falčtí a ostatní) udělovaly statky, úřady a renty lénem členům rodu Metternichů, Brömserům, Nasavským a dalším a listiny, kterými leníci skládali lenní slib Winneburgům a Braunshornům z udělených lén (Investitura, Reversionales), tedy právní pořízení, jaká u nás jsou intabulována do dvorských desek v Praze. Menší je počet trhových smluv na alodní a městské statky, přikupované do komplexu převážně lenních metternišských statků, které bez výjimky byly sepisovány opět formou samostatných listin, protože v Porýní nebyly k dispozici ani městské ani pozemkové knihy. Výběr listin mezi základní majitelské listiny z masy všech písemností archivního depotu v Koblenzi provedl L. Gaisser podle subjektivního zvážení. Proto v této části jsou vedle listin zajišťujících práva a majetek i výzvy lenních pánů ke svým leníkům k účasti na válkách, k otevření vlastních hradů či naopak k uzavření smírů i běžné dlužní úpisy či erekční listiny o věčných rentách a kupní smlouvy jednotlivých vinic a městských stavebních parcel a domů. Soubor nahrazuje pro 13. až 18. století pro Porýní neexistující lenní a zemské desky a sloužil Metternichům ještě r. 1880 k opatření podkladů pro spor o někdejší metternišský lenní statek Reinhardstein a předtím L. Gaisserovi a r. 1820 jeho pokračovateli v rukopisném díle o dějinách rodu Metternichů. Od té doby nebyl badatelsky využíván a čeká, až jej porýnská historiografie objeví.

Zbylé listiny a akta jsou II. částí rodinného archivu Metternichů nemanipulovanou jen chronologicky, ale podle věcného schématu, vytvořeného též v Koblenzi L. Gaisserem v letech 1780–1791. Podle prostorových možností byla v Ochsenhausenu, ve Vídni a i v Plasech tato manipulace doplňována přímo Klementem a Richardem i dalšími Metternichy o ty dokumenty, které pro svou závažnost nechtěli ponechat mezi vlastními osobními písemnostmi nebo ve spisovně sekretariátu. Gaisserovo schéma je prostoduchý produkt zvučle Františka Jiřího Metternicha, jehož přání musel L. Gaisser respektovat. Shromáždil mu

proto ze všech osobních archivů kdejaké křestní listy, kondolence k úmrtí, sva-
tební smlouvy, závěti, jmenování do diplomatických a jiných funkcí a pamato-
val i na pitevní nálezy jednotlivých členů metternišského rodu listiny cizích
panovníků. Méně závažné majetkové listiny a akty, i některé lenní listy, popisy
statků, spory s poddanými a sousedy, statkové urbáře a jednání o prodeji statků
řadil L. Gaisser do abecední řady podle míst a podle statků. Zcela stranou zůsta-
ly patrně rozsáhlé soubory korespondence majitele s úředníky a s příbuznými
a sousedy a písemnosti místní správy a její účty. L. Gaisser z nich vybral jednot-
liviny s genealogickou a historickou tematikou a zbytek bezohledně skartoval.

Přesto se v této fondové části zachovaly vedle podkladů o správě metterniš-
ských statků i důležité údaje z období války o dědictví Katzenelnbogen mezi
Nasavskými a lankrabaty hesenskými do roku 1557, z období válek o Trevír
1634–1637 a především francouzské okupace Porýní před rokem 1683 a napo-
leonských válek a pro poznání rozvratu metternišského majetku po 1794.

Gaisserovo členění II. části RA Metternichů

Gaisserova signatura	obsah	časové rozmezí	počet krabic
A	a. křestní listy, b. poručenství,	1564–1917	5
	c. oddací listy, svatební smlouvy	1357–1905	17
A d	aa. závěti	1469–1855	10
	bb. dědické smlouvy	1349–1719	11
	cc. dary závětí	1527–1612	1
	dd. duchovní záležitosti	1665–1834	1
	ee. pitevní nálezy	1829–1906	1
B	a. genealogické záležitosti	1591–1850	9
	b. diplomy	1635–1869	4
	c. dědičné úřady Lucemburska	1610–1793	2
	d. heraldika, znaky	1550–1884	9
C	a. rodinné smlouvy, rodové smlouvy	1620–1816	4
	d. inventáře majetku	1638–1809	3
	e. lenní listy na Rüdesheim, Rheinau u Nackenheimu, Sporkenburg, Obermörlau, Niedermörlau, úřad dědičného komorníka, Winneburg-Beilstein, Reinhardstein-Pousseur	1346–1806	29
D	a. arcibiskupové a kurfiřti	1629–1699	1

	b. jmenování tajnými rady a komorníky, dvorní dámy	1628–1883	3
D c	aa. civilní státní služba bb. úřad purkrabího v Chebu, místa krajských hejtmanů cc. členství v komisích dd. volby a korunovace ee. císařské reskripty ff. vyúčtování vydání v komisích		
	gg. místa ve vojsku	1630–1876	10
D d	aa. jmenování tajnými rady kurfiřtů bb. jmenování komorníky kurfiřtů cc. poselství u kurfiřtů dd. jmenování císařskými dvorními rady		
	ee. civilní a čestné úřady	1485–1815	7
D e	aa. cizí řády, německé řády bb. regály, privilegia, svobody cc. diplomy cizích panovníků dd. čestná občanství měst	1564–1906 1309–1786 1837 1813–1907	3 2 1 2
E	a. duchovní záležitosti, kanovnické prebendy b. beneficiáty pro členy rodiny c. místa v ústavách šlechticů d. členové řádů e. svěcení f. dispense, indulgence g. fundace a výroční mše h. třetí řády j. svaté ostatky k. papežské buly		
	l. kostely	1333–1857	27
F	a. rodinná korespondence b. pamětihodnosti c. životopisy, monografie, kronika		
	Plas	1602–1895	12
G	statky: Alhausen, Arzbach, Arenberg, Augst, Beilstein, Berstatt, Bischofsau, Blumenroth, Bodenheim Dozheim, Dinsterheid, Eitelborn, Eibingen, Geissenheim, Kiederich, Koblenc, Kolín, Langenhaunheim, Langenschwal- bach, Mohuč, Mörlau, Nachtau, Nordenstadt, Oberehe, Ovi- satz, Plixholz, Rheinau, Reinhardstein-Pousseur, Rüdesheim, Sauerberg, Sporkenburg, Trevír, Walluf		
		1343–1805	52

H	a. patenty		
	b. agenti ve Wetzlaru a Vídni		
	c. vdovské a sirotčí pokladny		
	d. penze z milosti		
	e. depozita závětí, kaucí a úpisů	1774–1831	8
J	varia	1579–1890	3

Gaisserova manipulace všeho písemného materiálu, zastiženého v Koblenzi v letech 1780–1791, byla po technické stránce dokonalá, jeho koblencké krabice dosloužily až v současné době, všechny fascikly i jednotlivé listiny v obálkách z pevného papíru lepené na míru podle velikosti složených pergamenových nebo papírových listin byly opatřeny ještě orientačními obsahovými registry a především krabice nepřepíňoval, takže v nich zbylo místo pro založení dalšího listinového a výjimečně i aktového materiálu na století. Písemnosti v Gaisserově době ještě živé, dlužní spisy, soudní spisy a spisy právních zástupců byly příliš objemné a Gaisser i jeho nástupci z nich přejímali do volných míst jen vybrané jednotliviny a zbytek byl patrně skládán ve volných fasciklech, převázaných provazy, mimo obě nakrabicované části rodinného archivu. Žádný z posledních šesti Metternichů si neponechával své listiny ve svých osobních archivech a deponoval je do zvolených signatur druhé Gaisserovy manipulace, i když obsahově by darovací listy císaře Františka na Johannisberg a na Daruvar, dohody o fideikomisním čekatelství Sándorů r. 1900, majetkové vyrovnání po smrti Eleonory a Viktora Metternichových r. 1825 i jiné by náležely do oddělení základních majetkových listin, které však od r. 1799 již doplňováno o přírůstky nebylo.

Třetím oddělením rodinného archivu Metternichů se staly písemnosti Františka Jiřího Metternicha, zmanipulované prostě do očíslovaných krabic s písemným označením skupiny R, P, F nebo V, ale zcela bez registrových záznamů a bližšího členění.

Členění III. části RA Metternichů

značka	pod oddělení a pův. název	počet krabic	
R	stavovské (Reichsständisches)	I–LXIII	1502–1806
P	veřejná činnost (Publica)	I–XI	1802–18
F	finanční věci a Ochsenhausen (Finanzen)	I–XXXVI	1747–1815
V	různé (Varia)	I–XX	1699–1817

Oddělení vytvořené ve Vídni některým písařem kancléřova sekretariátu po vzoru centrálních vídeňských úředních registratur je další kabinetní ukázkou pořádací archivní svévole, bezradnosti a nedbalosti. Do oddělení R byly skutečně vmanipulovány nejprve písemnosti říšské, které z Koblence před zničením zachránil František Jiří Metternich. Obsahují spisy vzniklé z jeho vlastní činnosti ve funkci katolického spolureditele hraběcího stavu Vestfálska, tedy úřední stavovský archiv zachovaný v dobré úplnosti. Nejpočetnější byla agenda trvalých společenských opatření s druhým ředitelem evangelické části porýnských hrabat J. Wied-Neuwiedem, obesílání říšských sněmů a korunovací, instalování sekretářů a agentů i dalších zaměstnanců, finanční repartiční agenda inkasa interních daní pro krytí výloh kanceláře porýnských hrabat a především zprávy o zasedáních říšských sněmů a říšského komorního soudu, kde měli stavové své agenty a vyslance. Kromě písemností ze svého funkčního období od r. 1771 odvezl František Jiří Metternich do svého osobního archivu i ojedinělé soubory zpráv od r. 1661. Do tohoto vyhraněného celku přiřadil autor této třetí archivní manipulace z archivního depotu převzatého r. 1636 ze zámku Winneburgu a Beilsteinu ty písemnosti z období 1502–1600, které nějak souvisely s účastí hrabat Winneburgů v kolektivu vestfálských stavů a na říšských sněmech, jednotlivé císařské mandáty pro Winneburgy, pozvání na říšské sněmy a písemnosti presidenta dvorské rady Filipa Winneburga před r. 1591. Také pododdělení V ve shodě se svou náplní obsahuje písemnosti různé provenience. Ke spisům vyslance Františka Jiřího Metternicha, působícího v Bruselu a pak ve Vídni, byly totiž přiřčeny majetkové a finanční i správní spisy předků Eleonory Metternichové, rozené Kounicové, počínaje osobou Leopolda, vév. šlesvicko-holštýnského r. 1699 dokumentující rodinné poměry jeho dcery, vnučky a pravnučky a převody jejich moravských velkostatků Vicoměřic, Kojetína, Velkého Meziříčí a vídeňského paláce. Jen zbylá dvě pododdělení P a F udržela správně a důsledně obsahovou náplň: písemnosti ministra Františka Jiřího Metternicha z funkce státního ministra ve Vídni, běžnou úřední korespondenci a menší celky o zřízení cenzury (Literarisches Bureau) o tyrolské ústavě, na kterých se 1810–1811 podílel (pododd. P) a písemnosti o správě ochsenhausenského velkostatku od 1803, o převodech hypoték z levobřežních rýnských statků, o získávání dalších výpůjček od bankovních domů a řádu německých rytířů a o vztahu k lenní vrchnosti, württemberskému králi (pododd. F). I sem byly pak do volných prostor do krabic i mimo ně později ukládány přírůstky z doby Richarda Metternicha, tématicky zcela odlišné, korespondence poslední kancléřovy manželky s příbuznými a členy rodiny z let 1829–1851, doplňky do kounicovského archivu a do archivu Eleonory Metternichové-Kounicové obsahující i agendu její připravované svatby s Klementem Metternichem r. 1795 ve Slavkově, světoznámé dopisy psané kancléřem Vilemíně kněžně Zaháňské v letech

1812–1815 získané později diskrétně ze zaháňského archivu, neméně známé rukopisy a zlomky korespondence Alexandra Dumase staršího a jeho dcery Marie Petelové-Dumasové z let 1862–1877, darované Richardovi Metternichovi, zachráněné mapy a stavební plány porýnských statků a Johannisbergu z let 1779–1793 a akta vícekrát obnovovaného sporu Metternichů o zatím ztracené statky Reinhardstein a Pousseur, které vůči nim nárokovali dědici rodu Wachtendoncků ještě r. 1884.

Předposlední čtvrtou a rozsahem nejmenší částí rodinného archivu tvoří osobní archiv Klementa Metternicha. Archivář A. Klinkowström si jeho manipulací a spoluúčastí na edici vybraných dokumentů kancléře Metternicha zasloužil vrchovatě přímlovu Richarda Metternicha za udělení šlechtického titulu a jeho souhlas s včleněním původního metternišského znaku, mušle, do zvoleného znaku Klinkowströmů. Klinkowström osamostatnil osobní pozůstalost kancléře v rámci vídeňského archivu Metternichů, zvolil pro ní výstižný název Acta Clementina dodnes živý a používaný, vytvořil pro kancléřův archiv umělé schéma respektující významovou gradaci dopisů i rukopisů významného politika a řadící proto jeho soukromé zájmy až na konec fondu a našel východisko z chaosu složitých rodinných archivů ještě před vyhlášením provenienčního archivního zákona cestou osamostatnění osobních archivů jako provenienčních celků v rámci jednoho fondu. Schéma pro uspořádání kancléřova archivu je devítidílné, ale nebylo kromě slovního označení obsahu opatřeno pořadovými čísly obsahových skupin, takže citační jednotkou se stala čísla jednotek uložení (krabice, custodes) s předeslanou zkratkou C již před r. 1913, kdy je O. Weber uvedl do světové historické literatury.

Členění osobního archivu Klementa Metternicha z let 1795–1859

obsah archivní skupiny	rozmezí pův. krabic	počet kartonů
korespondence s králi	C1 až C4	5
diplomatická korespondence	C5 až C19	17
korespondence s knězi, vědci, umělci a finančníky	C20 až C23	3
rukopisy, úřední memoranda	C24 až C35	13
varia	C36 až C42	9
korespondence s různými pisateli	C43 až C47	15
starší archiválie	C48	2
rodinná korespondence	C49 až C61	28

První skupina kancléřova archivu měla dokázat vysokou společensko-politickou váhu svého původce a dokumentovat jeho písemné kontakty s hlavami státu. Ve skutečnosti jde někdy o druhořadé společenské dopisy a produkty diplomatické rutiny pisatelů i příjemce. Jejich nepočetnost chtěl A. Klinkowström vyrovnat tím, že k dopisům od králů a evropských suverénů včlenil i korespondenci s ostatními členy královských rodin a rodů, často velmi rozvětvených (Bourboni, rod vévodů saských, králů württemberských, Napoleona Bonaparteho a podobně). Naopak ve druhé skupině korespondence s diplomaty se nemusel pořadatel archivu uchýlovat k podobným kompenzacím, protože svým významem i rozsahem tvoří diplomatická korespondence těžiště osobního archivu kancléře Metternicha. Manipulaci této skupiny je proto věnována mimořádná péče, je členěna podle zemí a národnosti diplomatů do šesti skupin a vlastními abecedními řadami. Mimo toto územní členění zůstala jen korespondence kancléřových nejbližších spolupracovníků Neumanna, Hudelista, Hoppého a Gentze. Neprovenienční vsuvky do diplomatické korespondence kancléřovy, moderní archivní opisy kancléřových úředních i soukromých dopisů vyslancům, ministrům a diplomatům pořízené v příjemcových úředních i soukromých archivech německých, anglických a francouzských, nejsou příliš početné a lze je dobře odlišit. Spíše diplomaticky než archivně zdůvodněné je zařazení originálů kancléřových dopisů posílaných kněžně Lievenové, manželce ruského vyslance v Londýně: mělo zdůraznit nezávadnou odbornou složku této milostné korespondence získané později pro archiv od Lievenovských dědiců. Zato naprosto nesprávně byla mezi diplomatickou korespondenci vřazena soukromá a rodinná korespondence se všemi členy spřízněných rodin Zichyů a Kouniců, z nichž jen někteří působili jako vyslanci nebo dvořani. Různorodá, ale dokumentárně neméně cenná je třetí skupina dopisů došlých kancléři od významnějších osob z řad bankéřů, kněží, umělců, a spisovatelů. Jen výjimečně přitom jde o delší řady korespondence (A. a V. Humboldtové) a o trvalé přátelské vztahy a zpravidla jsou jednorázovou tematikou dopisů drobná a společenská sdělení, intervence, poděkování a finanční podpory. Přesto dopisy dokreslují mnohostranné zájmy a osobnost diplomata Klementa Metternicha, určující nejen politický, ale i kulturní život v celé první polovině 19. století. Početný je materiál zařazený A. Klinkowströmem do čtvrté skupiny memorand a rukopisů kancléřových. Kancléř neuskutečnil ani myšlenku vlastních pamětí ani životopisů Napoleona, cara Alexandra a dalších významných současníků, ale shromáždil si pro tato díla některé podklady a osnovu a především pro toto dílo ke své potřebě soustředil ve svém archivu velký počet úředních memorand. Chronologická řada těchto memorand z let 1793–1848 se záznamy o důvěrných diplomatických jednáních a s návrhy nejzávažnějších opatření ve vnitřní i zahraniční státní politice mohla přejít do soukromého archivu kancléřova cílevědomě

i náhodně díky postavení K. Metternicha před březnovou revolucí, nebyla však restituována a nahrazuje dodnes archiv státního kancléřství ve Vídni. V páté skupině kancléřova archivu byly soustředěny jednotliviny správně označené jako varia a tisky, protože obsahují žádosti o autogramy, novinové výstřižky i celé noviny a brožury. Převaha jednotlivin a méně závažných písemností je patrná i v další skupině, tvořené jednou abecední řadou téměř 1000 dopisů od pisatelů, které A. Klinkowström nevřadil mezi politickou nebo akademickou a jinou korespondenci, protože vycítil jejich druhořadost, nebo prostě proto, že pisatelovo povolání ani neurčoval: většina patří do období posledních 15 let kancléřova života. Archivář Klinkowström se neodvážil vyloučit z kancléřovy písemné pozůstalosti starší archiválie náležející do osobních archivů kancléře Václava Kounice z let 1770–1794, Marie Leopoldiny Kounicové, roz. Oettingenové z let 1760–1790 i další a ponechal je v malé předposlední skupině, protože jde o nereprezentativní torza, ke kterým měl kancléř osobní vztah. Necelá třetina kancléřových písemností, tvořící devátou skupinu jeho osobního archivu, je správně označena jako soukromá rodinná korespondence. K dopisům došlým kancléři od otce a matky a od manželek a dětí vřadil Klinkowström i všechny kancléřovy dopisy, jak je získal a vyčlenil z příjemcových archivů kancléřových dětí Marie, Viktora, Richarda a Leontiny, sestry Pavlíny a otce i dalších, jen aby byl biografický materiál pro životopis a edici vybraných písemností co nejvíce soustředěn. Ostatně kancléř sám v posledních 10 letech života dubloval řadu svých dopisů o současné opisy odesílaných dopisů. Archivní manipulace písemností kancléře Metternicha probíhala současně s edicí kancléřovy osobní písemné pozůstalosti uskutečněné společně Richardem Metternichem a A. Klinkowströmem v letech 1880–1884; nejspíše proto nemohly být tištěné písemnosti či jejich části opatřeny citačními znaky či aspoň čísly původních 61 metternišských krabic. Že přesto lze běžně provádět kontrolu edičních úprav a výluk nevíтанých partií podle vyhledatelných originálů z oddělení Acta Clementina, je svědectvím a důkazem o slušné úrovni Klinkowströmovy manipulace, i když příklady provenienční zvlů a nepřesností by bylo možno rozhojnit.

Poslední část metternišského rodinného archivu tvoří osobní archiv vyslan-
ce Richarda Metternicha, ukládaný postupně svým původcem v ročníkovém pořadí a donedávna pro badatelské využití téměř nepřístupný, protože korespondence jednoho pisatele byla vždy roztržena do více uzavřených ročníků, které uvnitř měly řazení jen zcela povrchní nebo jej zcela postrádaly. Umělé schéma Richardových písemností vytvořil v rámci inventarizačních prací na tomto fondovém oddělení v roce 1969 Antonín Haas.

Členění osobního archivu Richarda Metternicha z let 1849–1895

skupina	rozmezí inventárních jednotek
Ia) rodinná korespondence	1–37
Ib) diplomatická a ostatní korespondence	38–688
II) deníky, rukopisy, osobní dokumenty	689–710
III) spisy metternišského sekretariátu ve Vídni a zprávy od úředníků	711–739
IV) tisky a výpisy k politickým událostem	740–744
V) programy divadel, nabídky knih a hudebnin	745–786
VI) varia, telegramy, vizitky, menu	787–794
VII) novinové výstřižky, mapy, foto	795–803
VIII) rukopis a podklady k edici Aus Metternichs nachgelassenen Papieren	804–906
Osobní archivy manželky a dcery a včleněná korespondence	907–1001

Při archivním pořadí se potvrdilo, že i kancléřův syn byl aktivním politickým a kulturním činitelem a že jeho nesmírně členitá korespondence od politických činitelů a ministrů až po novináře, cestovatele a herce i korespondence rodinná vlastní i manželky Pavlíny rozené Sándorové a dcery Paskaliny provdané Valdštejnové v Duchcově jsou prakticky úplné a tedy všestranně dokumentující život významného představitele středoevropské politiky i kultury. Významným celkem je i podkladový materiál pro edici z kancléřova archivu.

Angažování vídeňského archiváře Alfonse Klinkowströma nepřetrvalo spoluprací na edici Richarda Metternicha a jak písemnosti Richardovy, tak i mladší písemnosti uložené nesoustavně mezi písemnostmi Richardova děda Františka Jiřího Metternicha zůstaly archivně neuspořádané. Vybrané písemnosti trvalé dokumentární hodnoty, svatební smlouvy, tržeb smlouvy, křestní listy, jmenovací diplomy, listiny o propůjčení řádů, diplomy čestného členství, pasy i ostatní osobní listiny byly vyčleněny z osobních archivů Františka Jiřího i Klementa i Richarda Metternicha a ukládány v příslušných věcných skupinách starého koblenckého a pak ochsenhausenského archivu, protože v cítění svých původců byla dokumentační povaha listinného archivu a druhořadá povaha aktového materiálu i korespondence zafixována silněji než zdravý provenienční cit, respektující specifičnost, samostatnost a odlišitelnost osobních archivů posledních tří představitelů rodu Metternichů.

Rodinný archiv Metternichů je až na posledním čtvrtém místě souborem pramenů k dějinám jednotlivých členů rodu Metternichů a některých spřízněných rodů či k dějinám jejich majetku ve Francii, Německu, Rakousku

a v Čechách. Pro postižení významu fondu jsou na prvním místě rozhodně rozsáhlé partie fondu, které suplují ten archivní materiál, který se po roce 1918 nedostal do archivního fondu našeho státu a který obsahuje podklady pro české i střeoevropské politické dějiny z vídeňského ministerstva zahraničí, ministerské rady a státního kancléřství. Tři generace habsburských diplomatů Františka Jiřího, Klementa a Richarda Metternichů se aktivně přesně celé století od roku 1770 do roku 1870 podílely ve svých exponovaných diplomatických a státních funkcích na významných vnitrostátních i zahraničních opatřeních a vytvořily a zachovaly ve svých osobních archivech cenné podklady pro svou vlastní činnost i pro paměť svým potomkům a navíc i náhradu za nesnadno dosažitelné prameny jejich někdejších úředních archivů. Cenu jejich osobních a úředních písemností potvrzují nejen tradiční badatelé evropských a severoamerických jmen posledních tří generací, ale od r. 1948 i badatelé a historici SRN, Polska a Rumunska i Maďarska. I pro české a světové dějiny období před i po r. 1848 představuje metternišský archiv nepominutelnou heuristickou základnu. Na druhém místě však tkví význam fondu v uchování dílčích nevýznamných souborů písemností trevírského arcibiskupa Lotara Metternicha a jeho pěti nepotů, diplomatů a generálů Jana Reinharta, Karla, Emericha, Viléma a Lotara Metternichů kteří realizovali v letech 1599 až 1663 habsburskou říšskou politiku na strategicky nejvýznamnějším úseku proti Francii. Do stejné heuristické základny širších evropských dějin patří významný soubor písemností hr. Filipa Winneburga řídícího dvorskou říšskou radu v době císaře Rudolfa II. a soubor písemností rytířů Nassavských z období německé selské války r. 1525 a z období katzenelnbogenské války v r. 1557. Třetí místo v pořadí podle významu zaujímají nespočetné listinné soubory pramenů pro dějiny desítek míst a oblastí středního Porýní v rozmezí let 1209–1795, uchované jen výjimečně díky vysoké archivní péči Metternichů v Koblenci a pak v Ochsenhausenu, ve Vídni a v Plasech. Rodinný archiv Metternichů, byl celá staletí programově budován jako prestižní instituce a mocenská pozice pro aspirace členů rodu na významné funkce v evropské politice. Není divu, že v tomto pojetí nebylo v archivu místo a zájem o uchování písemností k dějinám západočeských velkostatků náležejícím Metternichům od r. 1623. Skutečnost, že nakonec po ztrátě porýnských statků i náhradou získaného statku a zámku Ochsenhausenu se právě Kynžvart a Plasy na Plzeňsku staly jedinou ekonomickou základnou rodu Metternichů a jejich archivu způsobila, že archiv zůstal jako cenná památka v majetku československého státu.

Ediční poznámka

Tato studie je vydávána z pozůstalosti dlouholetého archiváře Státního ústředního archivu v Praze PhDr. Jaroslava Honce (10. 12. 1925 – 1. 3. 1999).¹ J. Honc

přistoupil na konci 60. let společně s Antonínem Haasem k celkové inventarizaci jednoho ze dvou velkých rodinných archivů uložených ve Státním ústředním archivu v Praze – rodinného archivu Metternichů. Jeho cílem bylo uplatnit na tomto fondu vlastní metodu pro pořádání rodinných archivů, kterou poprvé představil na odborném semináři věnovaném problematice rodinných archivů v Labské Stráni u Děčína v březnu 1969.² Podstatou Honcovy metody pro pořádání rodinných archivů bylo jejich důsledné rozdělení na osobní archivy jednotlivých členů rodu a uspořádání těchto osobních archivů podle platné metodiky. Honc předpokládal rozrušení původních často složitých struktur rodinných archivů a důsledné vyloučení provenienčně cizích archiválií. Tímto pojetím se postavil obecně přijímanému názoru respektování původních registraturních či archivních manipulací, které mají nejen praktický význam, ale i svou historickou hodnotu. Honcova metoda pořádání rodinných archivů nebyla obecně přijata, představuje ovšem zajímavý a originální způsob řešení důležitého archivně teoretického problému, totiž jak přistupovat z hlediska současné archivní metodiky k archivním fondům manipulovaným v minulosti dle pertinenčního principu.

Předkládaná studie nese datum dokončení dne 9. června 1974, informace v ní obsažené tedy odpovídají tomuto datu a v některých případech již pozbyly svou platnost (např. poslední mužský potomek rodu Metternichů Paul Alfons zemřel dne 21. září 1992). Přesto však si Honcova studie zachovává svou značnou informační hodnotu, neboť J. Honc byl jedním z mála, ne-li jediným, který mohl vytěžít své poznatky z komplexního a podrobného studia rozsáhlého rodinného archivu. Jeho výsledky nebyly antikvovány ani pozdějšími studiemi, které byly osudům rodinného archivu Metternichů věnovány.³ Ve své studii se autor věnuje nejprve krátce dějinám rodu od jeho počátků do současnosti, ve druhé obsáhlejší části poté dějinám rodinného archivu včetně dosavadních způsobů uspořádání. Jedná se spíše tedy o studii historickou, nikoli archivně-teoretickou, neboť vlastní pořádací metodě je věnována pozornost pouze nepatrně.

Studie byla původně zamýšlena jako úvod k archivní pomůcce, která měla zpřístupnit všech pět částí fondu. Samotná inventarizace nebyla ovšem nikdy dokončena, při manipulaci jednotlivých částí fondu se ukázaly slabiny používané metody, některé písemnosti nemohly být jednoznačně zařazeny, zrušením starých signatur došlo k oslepení původních pomůcek apod. Sám J. Honc poté práce přerušil a již se k nim nevrátil. V současné době jsou tedy dvě nejrozsáhlejší fondové části Starý archiv a Francisco-Georgicum neuspořádány a rekonstrukce jejich původního uspořádání, popř. nová manipulace je úkolem pro budoucnost. Jediným publikovaným výsledkem téměř desetileté Honcovy práce byl zatím pouze popis fondu, který vypracoval pro průvodce po fondech Státního oblastního archivu v Plzni.⁴

POZNÁMKY

- ¹ K životu a dílu Jaroslava Honce srv. Maur Eduard. In memoriam PhDr. Jaroslava Honce. *Historická demografie* 23, 1999, s. 183–185; Beránek Karel. Za dr. Jaroslavem Honcem. *Archivní čtvrtletník* 6, 1999, s. 19–20; Tlapák Josef. Zemřel PhDr. Jaroslav Honc. *Středočeský sborník historický* 25, 1999, s. 257–260; srv. též *Biografický slovník archivářů českých zemí*, red. Jaroslava Hoffmannová – Jana Pražáková. Praha 2000, s. 239.
- ² Srv. Čechová Gabriela. Seminář o rodinných archivech. *Archivní časopis* 19, 1969, s. 101–105; referát J. Honce byl malotirážně rozmnožen viz Honc Jaroslav. Struktura a nové pořádání rodinných archivů ve státních archivech, interní tisk Archivní správy ministerstva vnitra. Komise pro metodické otázky fondů zemědělsko-lesnických oddělení, 49 s.
- ³ Srv. Hoffmannová Jaroslava. Rukopisy ve fondu Rodinný archiv Metternichů. *Paginae historiae* 2, 1994, s. 175–198; Táž. Rodinný archiv Metternichů. In: Státní ústřední archiv. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Díl I/3 (v tisku); Skipalová Alena. Staatliches Zentralarchiv Prag. IV. Abteilung. 1. Familienarchiv Metternich. In: *Quellen zur südwestdeutschen Geschichte in Archiven der Tschechischen Republik*, Stuttgart 1995, s. 50–55.
- ⁴ Státní oblastní archiv Plzeň. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Díl 3, Praha 1976, s. 145–150.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE METTERNICHER UND IHR FAMILIENARCHIV

Jaroslav Honc

Diese Studie wird aus dem Nachlass eines berühmten Archivars und Historikers PhDr. Jaroslav Honc (1925–1999) publiziert. Sie wurde im Jahre 1974 beendet und beschloss das mehrjährige intensive Interesse Autors um das Archiv Metternichs, dessen neue Ordnung im Ganzen damals J. Honc versuchte.

Im ersten Teil der Studie widmet sich der Autor der Geschichte des Geschlechts Metternich und seiner Genealogie. Metternicher sind im Jahre 1400 als der niedere Adel zum erstenmal im Gebiet des mittleren Rheinlands (die Umgebung von Koblenz) erwähnt. Allmählich kam es zur Steigerung deren Bedeutung, besonders dank der Engagiertheit einiger Familienmitglieder in der kirchlichen Verwaltung, im Militärwesen und auch in der Politik. Im 17. Jahrhundert verteilte sich das Geschlecht in 11 Zweiglinien, von denen zuletzt nur eine überlebte – Metternich-Winneburg. Davon stammten auch die berühmtesten Geschlechtsmitglieder (der österreichische Botschafter in Brüssel Franz Georg Metternich, der österreichische Kanzler Klemens Metternich und der österreichische Botschafter in Paris Richard Metternich), die ihren eigenen Schicksal, aber auch den Schicksal des ganzen Geschlechts mit der österreichischen Politik verbanden. Das Metternich-Geschlecht ist im Jahre 1992 in männlicher Linie ausgestorben.

Die ersten Erwähnungen über das Familienarchiv kommen aus dem 15. Jahrhundert. Im Archiv ist aus dieser Zeit eine große Menge von Urkunden aufbewahrt, die im Gebiet des mittleren Rheinlands unbekannte Amtsbücher der Evidenz des Eigentums (wie unsere Landtafel) ersetzten. Das Archiv wurde ständig vermehrt, neben dem natürlichen Zuwachs auch durch die Übernahme der älteren Schriftstücke betreffend das neu gewonnene Eigentum. Die Notwendigkeit des schnellen Materialienaussuchens führte im 18. Jahrhundert zur Anstellung eines Archivars, zu dem der Direktor der Metternichsche Zentralkanzlei in Koblenz, Ludwig Gaisser, wurde, der mit dem Ordnen der Materialien begann. An seine Arbeit knüpften seine Nachfolger, vor allem Alfons von Klinkowström in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts. In der Zeit der napoleonischen Kriege, wann das Metternichsche Eigentum in Rheinland konfisziert wurde, wurde das Archiv auf verschiedene Orte überführt; den definitiven Zufluchtsort fand es in den 30. Jahren des 19. Jahrhunderts im Schloss im westböhmisches Gemeinde Plasy/Platz, wo es danach bis seine Übernahme

vom Zentralen Landwirtschafts- und Forstarchiv 1953 deponiert wurde. Das Archiv teilt sich auf die Urkundensammlung, das eigene Familienarchiv (das sog. Alte Archiv) und Archive der drei bedeutendsten Geschlechtsmitglieder (Francisco-Georgicum, Acta Clementina und Acta Richardiana). Der Autor widmet sich in der Studie der ausführlichen Analyse aller Teile des Archivs, das eine bedeutende Quelle für Regionalgeschichte (vor allem Rheinlands) und auch für die politische Geschichte Europas in der 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts darstellt.